

УДК 7.01+130.2](410)''19''Кол(045)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9266-5672>
DOI: 10.34026/1997-4264.36.2025.332836

Тернова Марина Володимирівна,
кандидат філософських наук, доцент
кафедри гуманітарних дисциплін.
Київський національний університет
театру, кіно і телебачення імені
І. К. Карпенка-Карого, Київ, Україна

Maryna Ternova,
Candidate in Philosophy science, Associate
Professor of Humanitarian Disciplines
Department. I. K. Karpenko-Karyi Kyiv
National Theatre, Cinema and Television
University, Kyiv, Ukraine

**ВІД «АВТОБІОГРАФІЇ»
ДО «ПРИНЦИПІВ МИСТЕЦТВА»:
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК
ЕСТЕТИКО-МИСТЕЦТВОЗНАВЧИХ ПОГЛЯДІВ
Р. ДЖ. КОЛІНГВУДА**

Анотація. Мета статті – використовуючи теоретичний потенціал дихотомії «становлення – розвиток», окреслити вплив «Автобіографії» Р. Дж. Колінгвуда на концептуалізацію «Принципів мистецтва». **Методологія дослідження.** Праця ґрунтується на методах порівняльного аналізу, історико-культурної реконструкції, міждисциплінарного підходу (філософія, культурологія, естетика) з урахуванням впливів психоаналітичної теорії З. Фрейда. Залучено попередні публікації, присвячені видовій структурі мистецтва (театр, кінематограф). **Наукова новизна.** Простежено внутрішню єдність двох текстів Р. Дж. Колінгвуда як взаємодоповнювальних джерел для відтворення цілісної концепції мистецтва. Обґрунтовано, що «Автобіографія» не лише доповнює, а й концептуально підживлює теоретичні засади «Принципів мистецтва». Виокремлено вплив дитячо-юнацьких вражень ученого на його естетичну позицію. Висвітлено значення реконструкції античної естетики та її термінологічної корекції. **Висновки.** Визначено ключові аспекти становлення естетико-мистецтвознавчих поглядів Р. Дж. Колінгвуда в контексті європейської культури першої половини ХХ ст. Доведено значущість автобіографії як джерела реконструкції його творчого шляху. Дихотомія «становлення – розвиток» розглянута як евристичний інструмент аналізу специфіки мистецтва, актуалізований у контексті метамодерністських зрушень сучасної культури.

Ключові слова: Дихотомія «становлення – розвиток», естетико-мистецтвознавчі погляди, історико-культурні етапи.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. У теоретичній спадщині Р. Дж. Колінгвуда його «Автобіографія» та фундаментальна праця «Принципи мистецтва» посідають особливе місце і належать до досліджень, які доцільно розглядати використовуючи потенціал порівняльного аналізу. На нашу думку, саме методика, що закладена у порівняльний аналіз допоможе найбільш адекватно реалізувати ті завдання, які ставить перед собою авторка статті.

Як відомо, «Принципи мистецтва» були оприлюднені у 1938 році і стали своєрідним теоретичним підсумком тривалої дослідницької роботи ученого. Щодо «Автобіографії», яка вийшла друком у 1944 році, тобто вже після смерті автора, потрібно враховувати, що Р. Дж. Колінгвуд доволі скептично ставився до цього формату. Коли ж з причин, відомих тільки йому, він все ж таки вирішив її оприлюднити, процес «написання» розтягнувся на певний час і за свого життя вчений автобіографію не оприлюднив.

У проєкції часу стала очевидною не лише вражаюча щирість і відвертість автобіографії, а й можливість її використання задля наближення як до постаті видатного історика науки, так і до його засадних ідей. Означене ми вважаємо одним з чинників актуальності матеріалу представленого у статті.

Наразі зазначимо, що на особливу увагу заслуговує і послідовний інтерес Р. Дж. Колінгвуда до історії європейської культури, складовими сегментами якої виступають естетика і мистецтвознавство. Цей вимір його теоретичних пріоритетів підтверджують і «Принципи мистецтва», і «Автобіографія». Найактивніший період науково-дослідницької діяльності англійського вченого припадає на 20-30-ті роки першої половини ХХ століття. Однак він включає в контекст «Принципів мистецтва» і новітні дослідження, що стосуються як проблем культури, так і інших питань зі сфери гуманітарного знання, виступаючи одним із перших їх інтерпретаторів, принаймні на англійських теренах.

Йдеться, передусім, про наукові розвідки засновника психоаналізу Зигмунда Фрейда (1856–1939), інтерес якого до широкого кола питань як історії, так і мотиваційних стимулів у розвитку культури мав не випадковий характер. З’ясування та оцінка з позицій наукового сьогодення, що визначило наріжні дослідницькі орієнтації ХХІ століття, наскільки Р. Дж. Колінгвуд був занурений

у подекуди вкрай суперечливий контекст європейської гуманістики 20-30-х років першої половини ХХ століття, актуалізує як історико-філософський, так і історико-культурологічний зрізи матеріалу, що розглядається у даній статті.

У наших статтях «Театр у видовій структурі мистецтва: досвід Р. Дж. Колінгвуда» та «Кінематограф у видовій структурі мистецтва: модель Р. Дж. Колінгвуда» (2021–2022 рр.) ми зосередили неабияку увагу на проблемі видової специфіки мистецтва, що як предмет теоретичного аналізу, перебуває в естетико-мистецтвознавчому дослідницькому просторі від часів греко-римської гуманістики і посідає особливе місце у теоретичному доробку англійського ученого. Зосередившись на осмисленні Р. Дж. Колінгвудом специфіки театру та кінематографа, ми плануємо надалі розглянути його напрацювання на теренах музики, образотворчого мистецтва та скульптури, які вочевидь можуть бути предметом теоретичного аналізу.

Необхідність актуалізації означеної проблеми стала очевидною на межі ХХ–ХХІ століття в умовах становлення метамодернізму. Нові мистецько-видовищні форми сучасної культури – перформанс, флеш-моб, боді арт, гепенінг, граффіті – не лише вимагають систематизації наявного досвіду вивчення проблеми видової структури мистецтва, а й стимулюють до осмислення і відпрацювання нової структури видів мистецтва. Враховуючи теоретичний стан означеної проблеми, наукові здобутки Р. Дж. Колінгвуда варті особливої уваги.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій.

Спираючись на заявлені аспекти постановки проблеми даної статті наголосимо наступне: українські культурологи вводять принаймні дві роботи Р. Дж. Колінгвуда – «Ідея історії» та «Принципи мистецтва» у простір власних наукових інтересів (Л. Бабушка, Т. Кривошея, О. Оніщенко).

В умовах перших десятиліть ХХІ століття у вітчизняній гуманістиці чітко простежується інтерес до історії становлення та теоретичних засад «автобіографії» як самостійного сегменту біографізму. Оскільки наукові розвідки І. Гетьмана, А. Литвиненко, С. Росовецького можна вважати такими, що існують в єдиному проблемному полі з «Автобіографією» Р. Дж. Колінгвуда, вони так само, тією чи іншою мірою, залучені у текст статті.

Послідовний інтерес Р. Дж. Колінгвуда до європейської культури першої половини ХХ століття взагалі та ступінь обізнаності з психоаналітичною

моделлю культуротворення зокрема, актуалізує увагу українських гуманітаріїв до праці З. Фрейда «Невпокій в культурі» (1930), що була введена в теоретичний простір вітчизняної теорії наприкінці 80-х років XX століття в публікаціях Л. Левчук. Доволі ґрунтовний аналіз цієї вкрай важливої для сучасної культурології розвідки засновника «класичного» психоаналізу, було здійснено в монографії О. Оніщенко «Культурологічні виміри інтелектуальної прози: від художньої творчості до “ігор розуму”» (2021). Спираючись на засадні концептуальні положення порушені З. Фрейдом у «Невпокої в культурі», О. Оніщенко артикулює увагу на певних моментах, які доводять суголосність історико-філософських та історико-культурологічних «проривів» Р. Дж. Колінгвуда з ідеями фундатора психоаналізу, що доцільно враховувати у сучасному теоретичному контексті.

Упродовж двох десятиліть XXI століття певні інновації щодо проблеми видової специфіки мистецтва і неабияких перспектив нових мистецько-видовищних форм трапляються в наукових розвідках Т. Кохана, Т. Совгири, К. Станіславської та С. Холодинської.

Мета статті – використовуючи теоретичний потенціал дихотомії «становлення – розвиток», окреслити вплив «Автобіографії» Р. Дж. Колінгвуда на концептуалізацію «Принципів мистецтва».

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, викладу основного матеріалу даної статті має передувати хоча б стислий огляд становлення і розвитку феномену «автобіографія» в історії і англійської, і європейської культури загалом. Так, у науковій розвідці А. Литвиненко «Еволюція жанру автобіографії у європейській культурі» (2023) показано, що витoki цього жанру сягають давньогрецької літератури, хоча сам термін «автобіографія» був сформований лише в XVIII столітті.

Як наголошує А. Литвиненко, «...авторство терміна «автобіографія» приписують поетові Роберту Сауті (йдеться про неформальну автобіографію, яку Сауті написав у листах до друга між 1820 і 1825 роками: вона яскраво відображає його життєвий досвід)... Однак спочатку цей термін було вжито у передмові до збірки віршів англійської письменниці XVIII століття Енн Йерслі («Бристольська молочниця і поетеса» додала «Автобіографічні мемуари» до четвертого видання віршів, опублікованого в 1786 році), випередивши в такий спосіб Сауті» (Литвиненко, 2023, с. 171).

На теренах української гуманістики у публікаціях 2019–2023 років доволі ґрунтовно опрацьовані різні аспекти феномену «автобіографії». Йдеться зокрема про систематизацію термінології, оскільки, окрім автобіографії, вже у XVIII столітті існував термін «автобіографічні мемуари». Сьогодні доволі активно обговорюється роль поняття «індивідуалізм» у контексті «автобіографії» та право на існування «трансгресивної автобіографії», коли автор виступає не тільки оповідачем, а й, водночас, відвертим критиком власного життя.

Відштовхуючись від стислої історичної інформації, що реконструює процес входження феномену «автобіографія» в європейський теоретичний контекст, основний дослідницький матеріал «рухатиметься» за вимогами мети нашої статті, спрямовуючи нас до осмислення першого розділу «Автобіографії» видатного англійського історика науки Р. Дж. Колінгвуда – «Паростки майбутнього». Хоча і побіжно, але він, однак, фіксує складні фінансові умови, яких на час його народження зазнавала родина, а відтак перші тринадцять років Р. Дж. Колінгвуд навчався вдома, де функцію вчителя-наставника виконував його батько – Вільям Гершом Колінгвуд (1854–1932) досить відомий живописець, письменник, антиквар, професор Редінгського університету, який певний час був наближений до Джона Раскіна (1819–1900) – видатного поета, письменника, живописця, літературного критика, працюючи його секретарем та біографом. Контакти з Дж. Раскіним, очільником тодішньої англійської інтелектуальної еліти й автором таких славетних досліджень, як «Прерафаелізм» (1851), «Природа готики» (1853), «Лекції про мистецтво» (1870), п'ятитомного видання «Сучасні живописці» (1843–1860), підняло батька Р. Дж. Колінгвуда на доволі високий соціальний щабель, однак не забезпечило належного матеріального стану його родині. Слід зауважити, що, хоча сам учений і не називає прізвище мецената, однак пише в «Автобіографії», що зміг вступити в Оксфордський університет, який закінчив у 1913 році, лише завдяки допомозі багатого батькового друга, який оплатив його навчання.

Нормативи статті не дають нам змоги розгорнути тему стосунків родини Колінгвудів з Дж. Раскіним, хоча це могло б відкрити неабиякі можливості для дослідження, однак все ж таки зазначимо, що за всієї поваги і вдячності видатному мистецтвознавцеві, Р. Дж. Колінгвуд не був апологетом його

наукових ідей, що і продемонстрував у «Принципах мистецтва». Насамперед, маємо на увазі розділ «Мистецтво і відображення», в якому Р. Дж. Колінгвуд полемізує з Дж. Раскіним щодо необхідності застосовувати в процесі творчості «узагальнене зображення», оскільки воно, за твердженням Дж. Раскіна, «ніколи не породить хорошого мистецтва» (R. G. Collingwood, 1938, p. 54).

Натомість позиція теоретика в означеному питанні діаметрально протилежна і висловлена максимально чітко: «Він не мав рацію. Узагальнене зображення може стати справжнім мистецтвом і не тому, що це зображення, і не тому, що воно узагальнене, а тільки тому, що якби ним зайнявся справжній художник, він зміг би підняти його до рівня справжнього мистецтва» (R. G. Collingwood, 1938, p. 54).

До постаті Дж. Раскіна автор «Принципів мистецтва» повертається ще раз у заключній частині монографії. Спочатку він робить доволі оптимістичну заяву, а саме: «Раскін не завжди був не правий» (4, с. 296). І далі звертається до феномена архітектури, аналізуючи яку Дж. Раскін наполягав на співтворчості людини, яка розробляє план архітектурної споруди, і людини чи групи людей, які цю споруду будуватимуть. Р. Дж. Колінгвуд вважає цілком слушною таку тезу Дж. Раскіна, бо «він не досяг у своєму проєкті оживлення англійської архітектури, оскільки свою ідею <...> бачив досить приблизно і не міг розробити її додатки (технічні – М. Т.). Пізніше, зауважує Р. Дж. Колінгвуд, «це було зроблено більш успішно Уільямом Моррісом...» (R. G. Collingwood, 1938, p. 296).

Повертаючись до дитячих років англійського вченого зауважимо, що в «Автобіографії» він чітко фіксує самого себе, починаючи від чотирьох років, коли батько почав навчати його латині. Сам Р. Дж. Колінгвуд описує своє домашнє навчання так: «До тринадцяти років я виховувався вдома і навчав мене мій батько. Уроки віднімали у мене кожний ранок дві або три години, тоді як у наступний час я міг робити що захочу. Іноді батько допомагав мені в тому, що я вигадував, але частіше я міг робити все, що вважав за потрібне» (R. G. Collingwood, 1944, p. 3).

Саме батько, як згадує Р. Дж. Колінгвуд, дав йому перші уроки з давньої і нової історії. При цьому, користуючись своїми професійними можливостями живописця, він зробив для хлопця «рельєфні мапи з пап'є-маше, які він виготовляв сам». Ці рельєфи на мапах відтворювали події чи

то давньої, чи то нової історії, показуючи пересування військ або гори, які солдати мали подолати. Саме уроки з історії надали майбутньому вченому перший урок з предмету, який він, пізніше, оцінив як підґрунтя своєї майбутньої спеціальності, а саме: «історія думки». Так, поступово, у Р. Дж. Колінгвуда формувалося зацікавлене ставлення до старих книг, першою з яких він називає «Principia» Рене Декарта (1596–1650) – видатного французького філософа, фізика, фізіолога, математика, представника класичного раціоналізму.

Наразі, навряд чи буде справедливим звести дитячі та юнацькі спогади Р. Дж. Колінгвуда лише до відкриття усіх принад «історії думки». Слід визнати, що він із неабияким захопленням пише про друзів своїх батьків, які були професійними митцями і часто відвідували їхній дім. Майбутній учений прагнув наслідувати їх, незалежно від того були це практики-живописці (як батько) чи мистецтвознавці (як мати). В «Автобіографії» натрапляємо й на таке, вкрай цікаве спостереження: «Так, я навчився сприймати картину не як закінчений продукт, виставлений заради захоплення поціновувачами, а як зрине те, “що валяється десь там”, свідчення спроби вирішити якесь живописне завдання, свідчення, що залишилося після того, як сама спроба відійшла в минуле» (R. G. Collingwood, 1944, p. 4).

Окрім означеного, Р. Дж. Колінгвуд фіксує і наступне, а саме: ще в юнацькі роки, завдяки спілкуванню з живописцями-професіоналами, він зрозумів «...деякі критики та естетики не можуть збагнути цього до кінця свого життя, що не існує закінчених “творів мистецтва”, що в такому сенсі взагалі не існує “твору мистецтва”» (R. G. Collingwood, 1944, p. 4).

Видається показовим, що, аргументуючи свою тезу Р. Дж. Колінгвуд відверто обходить принцип non-finito, який активно «працював» в європейській гуманістиці від XIV ст, висуваючи натомість досить суперечливі міркування, на нашу думку. Так, наприклад, він стверджує, що робота над картиною чи рукописом припиняється не тому, що вони закінчені, а тому, що надійшов строк відсилати її замовнику, або тому, що видавець вимагає надіслати рукопис. Як іронічно зауважує Р. Дж. Колінгвуд, ще одна доволі «поважна» причина полягає в тому, що «я ситий досхочу» чи то картиною, чи то рукописом.

Розмірковуючи з цього приводу, вчений досить детально розповідає про традицію, яка існувала в їхній родині: щомісяця видавати домашній рукописний журнал, який поширювався серед друзів і родичів. Саме завдяки цій традиції у Р. Дж. Колінгвуда виробилася, за його визнанням, як здатність писати, так і любов до літератури, незалежно від її жанру. Окрім цього, на власному досвіді він дізнався, як почуває себе літератор, коли він «ситий донесхочу» необхідністю щось вигадувати, аби взяти участь у наступному номері домашнього журналу.

Саме представлені фрагменти з «Автобіографії» Р. Дж. Колінгвуда створюють підстави залучити в контекст наших розмислів теоретичний потенціал дихотомії «становлення – розвиток». На нашу думку, перш ніж зробити її теоретичним опертям подальшої концептуалізації матеріалу статті, необхідно чітко визначити сутнісні ознаки поняття «дихотомія»: «розбиття цілого на дві частини. При цьому ця пара частин має бути: а) сукупно вичерпною; б) взаємовиключною» (Дихотомія, ЕР).

Дихотомія «становлення – розвиток» вкрай потрібна задля подальшого аналізу, оскільки такі види мистецтва, як література та музика, будуть пізніше активно залучені в аргументацію тих принципів мистецтва, яким присвячене основне дослідження англійського науковця з питань теорії мистецтва. У різних розділах монографії «Принципи мистецтва», відповідно до тематичної спрямованості конкретних частин свого дослідження, Р. Дж. Колінгвуд проводить аналіз давньогрецької драматургії (Еврипід, Есхіл), творчих надбань Відродження (Данте, Шекспір) та наголошує пошуковий характер літератури XIX – початку XX століття (О. Вайльд, Д'Аннунціо, А. Стріндберг, Дж. Остін, Б. Шоу, Е. По).

Щодо аналізу феномена літератури, здійсненого Р. Дж. Колінгвудом, слід зробити таке зауваження, а саме: оцінка літературних творів зроблена ним не на рівні загальнотеоретичних зауважень чи розмислів. Учений проводить доволі глибоке літературознавче дослідження окремих творів, подекуди пропонуючи власний варіант перекладу наріжних понять з грецької та латини.

У тексті «Автобіографії» пропонується розгляд кількох випадків, які підтверджують ступінь, так би мовити, предметної обізнаності Р. Дж. Колінгвуда з історико-культурними тенденціями розвитку світової літератури ще в студентські роки. Виокремимо наразі один з прикладів, який має

іронічно-драматичне забарвлення. Згадуючи роки перебування в школі Регбі, майбутній видатний вчений називає себе «самовдоволеним цуцням і впертим педантом», який конфліктував з деякими викладачами. Можна припустити, хоча сам Р. Дж. Колінгвуд про це відверто не пише, що він був не тільки найсильнішим учнем у своєму класі, а й постійно дратувався, коли стикався з поганою підготовкою окремих викладачів і доволі детально реконструює один з таких випадків: «...я розповів про один епізод війни між класним керівником і мною. Читаючи класу нотатки якогось дослідника (здається, це був Джебб) з приводу одного параграфа в грецькому тексті, він наткнувся на слово «Floret» і сказав: “Floret? Я не думаю, що є таке слово. Хто-небудь з вас чув його?”» (R. G. Collingwood, 1944, p. 17). Подальші події, за спогадами Р. Дж. Колінгвуда, розгорталися таким чином: усі його однокласники «проковтнули язика», але тільки не він, адже відрізнявся від них тим, що, за його словами, не був «пристойним школярем». «Щось всередині мене шепотіло: “Заради бога, скажи і поклади кінець цій дурній грі у хованки”. І я сказав: “Воно означає маленькі квітки, що входять у суцвіття складноцвітих: я думаю, що автор запозичив його у Браунінга з його опису соняшника: “...i florets, як промені, бігають по диску”»» (R. G. Collingwood, 1944, p. 17).

Подальший висновок, який робить Р. Дж. Колінгвуд, завершуючи розповідь про цей випадок у навчальному класі, вочевидь, є показовим у морально-психологічному плані: «Я до цього часу з гирким почуттям сорому пам'ятаю свій зневажливий тон і розгублене обличчя тої бідної людини, яка марнувала компліменти з приводу моєї ерудиції» (R. G. Collingwood, 1944, p. 17).

Що ж стосується музики, спробувати зрозуміти цей складний вид мистецтва в юнацькі роки хлопцеві допомагала його мати, яка в їхньому середовищі вважалася доволі непоганою піаністкою. За спогадами Р. Дж. Колінгвуда «...зазвичай за годину до сніданку мати сідала за інструмент: іноді вона грала й вечорами, а ми, діти таємно від неї вставляли зі своїх ліжечок і, усівшись на східцях, слухали її в темряві» (R. G. Collingwood, 1944, p. 5).

Саме завдяки цьому, як згадує Р. Дж. Колінгвуд в «Автобіографії», він познайомився з усіма сонатами Бетховена та більшістю творів Шопена. Це були улюблені композитори його матері. Проте сталося так, що саме вони – Бетховен та Шо-

пен – не подобалися її сину і це, показовим чином, знайшло відбиття у «Принципах мистецтва». Отже, дихотомія «становлення – розвиток», фактично була деформована, оскільки компонент «становлення» дістав реалізації, проте цього не відбулося із компонентом «розвиток». Відтак прізвище Фредерика Шопена (1810–1849) – видатного польського композитора та піаніста – Р. Дж. Колінгвуд взагалі не згадує, щодо Людвіга ван Бетховена (1770–1827) – великого німецького композитора, піаніста та диригента, ми виокремимо кілька фрагментів, де прізвище останнього представника «віденської класичної школи», який залишив твори практично в усіх жанрах музичного мистецтва, згадується Р. Дж. Колінгвудом або побіжно, або з відверто критичним відтінком.

Так, на сторінках монографії «Принципи мистецтва» у розділі «Мистецтво як розвага» в процесі реконструкції історичної традиції використання творів різних видів мистецтва, які можуть «відвернути» людину від «гріха», фігурують «романи “Місіс Радкліф” і “Монах” Льюїса, гравюри Доре» (R. G. Collingwood, 1938, p. 89).

Далі в тексті монографії згадуються «перші такти П'ятої симфонії Бетховена» композитора, музику якого Р. Дж. Колінгвуд не любив та «фінал моцартівського «Don Giovanni» – композитора, яким англійський науковець відверто захоплювався. Показово, що два останні твори супроводжує фраза: «Доведені до рівня справжнього мистецтва», що може мати відношення і до гравюр Доре, і до творів Бетховена та Моцарта, однак її, так би мовити, персоналізована невизначеність не кидає тінь на художній смак самого Р. Дж. Колінгвуда.

Другий фрагмент більш чіткий щодо вираження особистісного ставлення Р. Дж. Колінгвуда до Л. ван Бетховена. Йдеться про інший розділ монографії «Принципи мистецтва», який має назву «Справжнє мистецтво – мистецтво як вираження». Звернення до постаті німецького композитора необхідне Р. Дж. Колінгвуду задля аналізу емоцій, які, на його думку, можуть бути «виражені», або матимуть характер «демонстрації».

На думку вченого, вадою творчості Л. ван Бетховена було тяжіння до «емоцій демонстрації». Хоча англійський науковець визнає, що частково це «тяжіння» може визначатися глухотою композитора, однак причина такої тенденції криється не в глухоті, а «в характері схильному до буйства. Він демонструє себе в тому, як музика кричить

і шепоче замість того, аби просто говорити як, наприклад, в партії сопрано з меси ре мажор, або у плані початку сонати Hammerklavier» (R. G. Collingwood, 1938, p. 122).

Р. Дж. Колінгвуд припускає, що Л. ван Бетховен знав про своє «тяжіння», про «характер, схильний до буйства» й шукав можливості їх обійти. Саме цим англійський науковець пояснює, чому композитор провів кілька років власної «зрілості серед струнних квартетів, де крики та голосіння, можна стверджувати майже фізично неможливі...» (R. G. Collingwood, 1938, p. 122). Наступні два рази прізвище композитора трапляється в переліку імен тих видатних представників літературно-мистецької спільноти, Шекспір, Гендель, Бетховен, Тернер, які вважали за можливе «позичати» чи переробляти для своїх потреб окремі фрагменти з творів інших авторів.

Хоча Р. Дж. Колінгвуд і не зміг прийняти музичних смаків своєї матері, однак закласти в душу свого сина зацікавлене ставлення до музики – такого складного й самобутнього виду мистецтва, який базується на потужному підґрунті вроджених чуттів людини, вона все ж змогла. На сторінках «Принципів мистецтва» англійський науковець фіксує важливість двох аспектів музики, а саме: «музика/звук» та «музика/жест». Слід наголосити, що аналізу цих двох питань науковець, з одного боку, надає доволі серйозного значення й приділяє досить значний об'єм тексту, а з іншого – дає підстави говорити про «музикознавчу підготовленість» Р. Дж. Колінгвуда. Заявлені аспекти, вочевидь, мусять увійти в сучасний культурологічний контекст і вимагають окремого розгляду, який ми плануємо реалізувати в майбутньому.

Висновки. Підсумовуючи представлений у статті матеріал, доцільно зробити наступні висновки:

1. Реконструйовано історико-культурну традицію становлення як терміна так і поняття «автобіографія», аргументовано значення «Автобіографії» Р. Дж. Колінгвуда, що вийшла друком вже після смерті автора, задля цілісного аналізу творчої спадщини видатного вченого.

2. Доведено, що саме матеріал «Автобіографії» дає можливість артикулювати на дитячих та юнацьких роках майбутнього вченого, упродовж яких формувалися засадні уявлення про простір естетико-мистецтвознавчої проблематики, що пізніше відбилася в «Принципах мистецтва» – ос-

новоположній праці Р. Дж. Колінгвуда з питань теорії мистецтва.

3. Окреслено сутнісні ознаки дихотомії «становлення – розвиток», що дає змогу виокремити ті ситуації, які свідчать про її дослідницьку продуктивність. Також наведено приклади, які відтворюють наслідки деформації означеної дихотомії.

4. Враховуючи нормативи статті, визначено ті види літературно-мистецької діяльності, які підтверджують органічний зв'язок дитячо-юнацьких вражень Р. Дж. Колінгвуда з тими концептуальними засадами, на яких «вибудовується» естетико-мистецтвознавча позиція вченого.

5. Аргументовано значення персоналізації матеріалу, що дає можливість зацентувати увагу на життєво-творчому шляху конкретної особистості, зокрема Л. ван Бетховена та Дж. Раскіна.

Джерела та література

Литвиненко, А. І. (2023). Еволюція жанру автобіографії в європейській культурі. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно*

і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого: збірник наукових праць. Вип. 32. С. 171-177.

Collingwood, R. G. (1944). *An autobiography: Monography*. London.

Collingwood, R. G. (1938). *The Principles of art: Monography*. Clarendon Press.

Wikipedia. (n.d.). Дихотомія [Dichotomy]. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/Дихотомія>

References

Lytvynenko, A. I. (2023). Evoliutsiia zhanru avtobiografii v yevropeiskii kulturi [The Evolution of the Autobiography Genre in European Culture]. *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu teatru, kino i telebachennia imeni I. K. Karpenka-Karoho: zbirnyk naukovykh prats*. Vyp. 32. S. 171-177. [in Ukrainian]

Collingwood, R. G. (1944). *An autobiography: Monograph*. London. [in English]

Collingwood, R. G. (1938). *The principles of art: Monograph*. Clarendon Press. [in English]

Wikipedia. (n.d.). Dykhotomiia [Dichotomy]. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/Дихотомія> [in Ukrainian]

Maryna Ternova

From An Autobiography to The Principles of Art: The Formation and Development of R. G. Collingwood's Aesthetic and Art Theoretical Views

Abstract. Purpose. This article aims to delineate the influence of R.G. Collingwood's *An Autobiography* on the conceptualisation of *The Principles of Art*, using the theoretical potential of the «formation–development» dichotomy as an interpretative framework. **Methodology.** The research employs comparative analysis, historical-cultural reconstruction, and an interdisciplinary approach (philosophy, cultural studies, aesthetics), taking into account the impact of Sigmund Freud's psychoanalytic theory. The study also draws on the author's prior publications on the generic structure of art (particularly theatre and cinema).

Originality. The study reveals the intrinsic unity of Collingwood's two texts, considering them as complementary sources for reconstructing a coherent concept of art. It is argued that *An Autobiography* not only supplements but also conceptually underpins the theoretical foundations of *The Principles of Art*. Particular attention is paid to the formative role of Collingwood's childhood and adolescent impressions in shaping his aesthetic stance. The article also highlights the significance of reconstructing ancient aesthetics and revising its terminology within Collingwood's thought. **Conclusions.** Key aspects in the formation of Collingwood's aesthetic and art theoretical views are identified within the context of early twentieth-century European culture. The significance of his autobiography is substantiated as a crucial source for reconstructing the trajectory of his intellectual development. The «formation–development» dichotomy is proposed as a heuristic tool for analysing the specificity of art, with renewed relevance in light of contemporary metamodernist cultural shifts.

Keywords: «formation–development» dichotomy, aesthetic and art theoretical views, historical and cultural stages.